

# МЕТОДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В НАВЧАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

## METHODS OF DEVELOPING CREATIVE ACTIVITY OF FUTURE MUSIC TEACHERS IN EDUCATIONAL AND PERFORMING ACTIVITIES

У статті аналізуються основні методи розвитку творчої активності здобувачів освіти спеціальності 014.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво). Обґрунтовується доцільність їх впровадження у навчально-виховний процес на освітніх компонентах «Основний музичний інструмент» та «Акомпанемент». Характеризується поняття «творчої активності» здобувачів освіти як важливий механізм виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Для забезпечення ефективності формування та розвитку творчої активності на заняттях з основного музичного інструменту (фортепіано) та акомпанементу запропоновано наступні методи навчання: метод слухового самоконтролю, проблемно-пошуковий метод, метод корекції та регуляції емоційних станів; сугестивні методи, методи індивідуальних творчих завдань. Важливу роль у формуванні творчої активності відведено проблемно-пошуковим методам навчання. В процесі вирішення складних завдань у здобувача освіти формується спектр особистісних, професійних та творчих якостей. Не менш важливим у цьому процесі, на думку авторів, є впровадження методів корекції та регуляції емоційних станів. Вони зорієнтовані на розвиток здатності до саморегуляції свого емоційного стану та реалізуються на фоні позитивного педагогічного спілкування викладача та студента на всіх етапах роботи над музичним твором.

В ході аналізу методів розвитку творчої активності прослідковано тісний взаємозв'язок методів корекції та регуляції емоційних станів із сугестивними методами. До методів сугестивного впливу відносять: метод вербалізації музичного образу, метод вербальної передачі музичної інтонації, метод особистісно-орієнтованого репертуарного підбору та метод внутрішнього інтонування музичного матеріалу. Наступними методами визначають методи індивідуальних творчих завдань. Вони стимулюють уяву, музичне мислення студента, збагачують його виконавський досвід, сприяють пошуку та створенню нових ідей, вибору нових прийомів та способів виконавських дій.

Індивідуальні, творчі завдання повинні бути систематизованими за рівнем складності та ступенем самостійності їх виконання здобувачем освіти.

**Ключові слова:** творча активність, методи, майбутній вчитель музичного мистецтва, навчально-виконавська діяльність.

The article analyzes the main methods of developing creative activity of students of the specialty 014.13 Secondary education (Art. Musical art). The feasibility of their implementation in the educational process is substantiated on the educational components "Main musical instrument" and "Accompaniment". The concept of "creative activity" of education seekers is characterized as an important mechanism of creative activity of future teachers of music.

To ensure the effectiveness of the formation and development of creative activity in the lesson on the main musical instrument (piano) and accompaniment, the following teaching methods are proposed: the method of auditory self-control, the problem-finding method, the method of correction and regulation of emotional states; suggestive methods, methods of individual creative tasks. An important role in the formation of creative activity is assigned to problem-based learning methods. In the process of solving complex tasks, a range of personal, professional and creative qualities is formed in the student. No less important in this process, according to the authors, is the introduction of methods for correcting and regulating emotional states. They are focused on developing the ability to self-regulate one's emotional state and are implemented against the background of positive pedagogical communication between the teacher and the student at all stages of work on a musical work. In the course of the analysis of methods for developing creative activity, a close relationship between methods for correcting and regulating emotional states and suggestive methods was traced. The methods of suggestive influence include: the method of verbalizing a musical image, the method of verbal transmission of musical intonation, the method of personality-oriented repertoire selection and the method of internal intonation of musical material.

The following methods define the methods of individual creative tasks. They stimulate the student's imagination and musical thinking, enrich his performance experience, contribute to the search and creation of new ideas, the choice of new techniques and methods of performance actions.

Individual, creative tasks should be systematized by the level of complexity and the degree of independence of their implementation by the student. **Key words:** creative activity, methods, future music teacher, educational and performing activities.

УДК 378.147.015.31-051:78.071.2  
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/87.8>  
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

**Завіруха Л.А.,**  
викладач фортепіано  
Комунального закладу вищої освіти  
«Луцький педагогічний коледж»  
Волинської обласної ради

**Білозерова О.В.,**  
викладач фортепіано  
Комунального закладу вищої освіти  
«Луцький педагогічний коледж»  
Волинської обласної ради

**Зиско В. В.,**  
викладач фортепіано  
Комунального закладу вищої освіти  
«Луцький педагогічний коледж»  
Волинської обласної ради

### Постановка проблеми у загальному вигляді.

Реалії сьогодення вимагають постійного підвищення рівня та якості підготовки фахівців у галузі музичного мистецтва. Орієнтація на особистісний розвиток здобувачів освіти, умінь творчо, нестандартно мислити, керувати та генерувати нові ідеї, виявляти активність та самостійність у пошуку

вирішення різних виконавських завдань є пріоритетними завданнями фахової підготовки майбутніх викладачів музичного мистецтва. Саме розвиток творчої активності сучасна мистецько-педагогічна освіта розглядає як важливий компонент становлення майбутнього фахівця у інструментально-виконавській навчальній діяльності.

Водночас залишаються недостатньо вивчені та розроблені окремі питання, пов'язані зі специфікою формування творчої активності в інструментально-виконавській діяльності, а саме: використання комплексу умов та методів ефективного формування та розвитку творчої активності студентів-піаністів.

#### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

У галузі музичного мистецтва до проблеми формування та розвитку творчої активності неодноразово зверталися у своїх дослідженнях Л. Арчажнікова, Л. Масол, Е. Брилін, О. Олексюк, О. Ростовський, О. Рудницька. Окремі аспекти становлення творчої особистості студентів музично-педагогічних спеціальностей вивчали Г. Падалка, Болгарський, Т. Гризоглазова, О. Щолокова та інші. Увага науковців була спрямована на забезпечення творчого процесу навчання, розвиток мисленнєвих процесів здобувачів освіти, підвищення мотиваційної та вольової сфер.

#### **Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.**

В цілому, недостатнє вивчення означеної якості та впровадження методів її розвитку у навчальний процес зумовило вибір **теми статті**.

**Метою статті** є аналіз та визначення методів творчої активності в навчально-виконавській діяльності здобувачів освіти спеціальності 014.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво) на заняттях з ОК «Основний музичний інструмент» та «Акомпанемент».

**Виклад основного матеріалу.** Проблема формування творчої активності та методів її розвитку є предметом уваги та дослідження сучасної мистецько-педагогічної освіти. Під поняттям «творча активність» розуміють розвиток якостей цілісної особистості (Н. Біла, Т. Волобуєва, С. Діденко, Г. Костюшко та ін.), вищий рівень інтелектуальної діяльності студентів (Г. Падалка), здатність до творення музично-слухових уявлень (С. Миколінська); «звукотворчу волю» (С. Сливко); необхідну умову розвитку рельєфного та гнучкого внутрішнього музичного слуху (Л. Дашицька).

Окремі дослідники ідентифікують «творчу активність» з поняттям пізнавальна активність або вважають її складовою частиною, вищим рівнем прояву (В. Лозова, Р. Нізамов, Е. Карпова, Н. Смагіна).

Як зазначає Г. Кондратенко, «творча активність є необхідною складовою успішної підготовки майбутнього вчителя-музиканта. Вона передбачає наявність професійних знань, умінь і навичок, найважливішими з яких є уміння оперувати отриманими знаннями для творчого вирішення практичних завдань – самостійної інтерпретації музичних творів, змістовного викладу матеріалу, який розкриває особливості творів, що вивчаються, власної виконавської майстерності, перенесення способів вирішення художніх завдань у нові умови, здібність до самостійних дій» [2, с. 46].

Аналіз загальних наукових визначень феномену «творча активність» дає змогу вважати її однією з основних ланок творчої діяльності, яка виявляється насамперед у прагненні та готовності свідомо виконувати навчально-виконавські дії, характеризується самостійністю, ініціативністю, активним, творчим мисленням.

Крім того, вважаємо творчу активність механізмом творчого процесу, тому як без творчого акту неможлива ніяка творча діяльність.

Зміст творчої діяльності педагога, на думку Г. Падалки, полягає у пошуку принципово нових, оригінальних підходів у вирішенні педагогічних завдань, переосмисленні, вдосконаленні шляхів передачі студентам власного багажу знань та вмінь [3].

Формування творчої активності насамперед передбачає наявність сформованих у студента умінь та навичок роботи, оволодіння системою методів і засобів навчання.

Для забезпечення ефективності формування та розвитку творчої активності майбутніх учителів музики в процесі навчання гри на фортепіано, на нашу думку, слід впроваджувати наступні методи навчання:

- метод слухового самоконтролю;
- проблемно-пошуковий метод;
- методи корекції та регуляції емоційних станів;
- сугестивні методи;
- метод індивідуальних творчих завдань.

**Розглянемо метод слухового самоконтролю.** У музично-виконавській діяльності особливого значення набуває розвиток навиків слухової уваги та самоконтролю. Саме цей компонент виконавської діяльності є основою творчої активності. В музично-виконавській діяльності увага піаніста сконцентрована на художньому задумі композитора і його втіленні. Цей процес безпосередньо пов'язаний з слуховим сприйняттям музики, і передбачає не лише прослуховування певного, окремого звучання в його мелодичному, ритмічному, тембровому і динамічному відношеннях, але й наступне виконання почутого – у «правильних» виконавських рухах.

**Осмислення** своїх виконавських рухів, заогороження та концентрація уваги на певних звуко-рухових завданнях активізує слуховий самоконтроль виконавця, спонукає його до пошуку нових ритмічних, динамічних нюансів та засобів музично-рухової виразності.

Все це сприяє координації між слуховими та руховими уявленнями, направляє увагу виконавця з музично-слухових уявлень в рухові, а виконавського задуму – в конкретні рухи. Таким чином викладач розвиває слуховий самоконтроль майбутнього фахіфця.

Можна стверджувати, що становлення музичного образу – надзвичайно складний, довготривалий процес, в якому нерозривно пов'язані емоційна та смислові сфери, а основою є музично-слухові уявлення.

Важливим компонентом розвитку творчої активності студентів є уміння побачити творчу проблему, відмовитися від стандартних, звичних прийомів її вирішення, розширити межі інформації про об'єкт та вибрати найбільш доречний шлях вирішення проблеми. В зв'язку з цим особливого значення набуває організація і впровадження **методів проблемного навчання**.

Зупинимось детальніше над впровадженням у навчання проблемно-пошукових методів, а саме створення проблемних ситуацій.

Характерною особливістю проблемної ситуації є її вплив на емоції і почуття здобувача освіти, його здатності до сприйняття та співпереживання. Емоційно насичені морально-естетичні ситуації є сукупністю умов та обставин, при яких виникають об'єктивні та суб'єктивні протиріччя.

Проблема, поставлена перед студентом, її складність має відповідати рівню розвитку його особистісно-професійного потенціалу. Викладачу необхідно враховувати психологічну готовність здобувача освіти до вирішення раптово виниклих або спеціально створених проблемних ситуацій, проектувати і моделювати розвиток певних особистісно-професійних якостей, викликати у студента прагнення до самовдосконалення та самореалізації.

Перерахуємо **протиріччя**, які найчастіше зустрічаються в музично-педагогічному процесі і лежать в основі створення проблемних ситуацій:

1) між задумом композитора і його втілення в інтерпретації студента;

2) між творчим прагненням і технічними можливостями студента;

3) між емоційною насиченістю і художньо-емоційним досвідом;

4) між об'єктивними можливостями і негативними сторонами у його поведінці.

Вважаємо за необхідне навести **типи ситуацій**, що виникають і створюються на індивідуальних заняттях з основного музичного інструменту та акомпанементу.

**Оціночні – оцінка ситуацій** (вчинків, поведінки, відносин, дій, своєї музичної діяльності та ін.). Студенту потрібно усвідомити своє ставлення до виконуваного твору (позитивне чи негативне) і проявити його.

**Аналітичні** – аналіз ситуації, свідоме розуміння і внутрішнє прийняття поведінки, що відповідають високому рівню розвитку особистісно-професійних якостей.

**Альтернативні** – вибір правильного способу поведінки при виході з ситуації, що вимагає прояв студентом тих чи інших особистісно-професійних якостей (загальних або специфічних) і закріпити їх розвиток та стійкість прояву в структурі особистості.

Наведемо ситуації, що створюються у процесі застосування специфічних музично-педагогічних **методів та прийомів навчання**.

#### **А саме:**

- ситуації на фоні емоційності музичного твору: в процесі вербального пояснення, при проблемному і «перебільшеному» показі педагогом музичного твору, в процесі читання з аркуша і підборі мелодії чи акомпанементу, в момент пошуку педагогом навчального матеріалу, при закріпленні отриманих знань, умінь та навичок;

- на основі емоційного спілкування: при оцінці гри іншого виконавця та власної інтерпретації, в процесі розв'язання (подолання) труднощів виконавського і художньо-образного плану, під час демонстрації педагогом вивченого твору, при введенні в заняття елементів творчості;

- на основі емоційного відношення до успіху або невдачі своєї навчально-виконавської діяльності: під час концертного виконання програми, у процесі роботи над музичним твором, при підборі на слух і читанні з аркуша.

Тому очевидним є **особистісно-орієнтований підхід до вибору навчального матеріалу** для формування не лише виконавських, технічних та художньо-естетичних умінь та навичок, а й особистісних якостей майбутніх вчителів музичного мистецтва.

На індивідуальних заняттях з фортепіано дуже часто поза увагою залишається вплив музичного твору на формування розвитку особистості студента та його «уявний досвід». Зазвичай, для точної інтерпретації музичного образу не вистачає досвіду емоційних переживань. Лише особистісні переживання роблять людину здатною до творчості, але в юному віці не завжди є можливість накопичити цей реальний досвід. Студент ще досить юний, і вчиться на творах різних композиторів, стилів та епох, сприймати і переживати ті емоції, які ще не встиг відчувати та пережити в реальному житті (любов, страждання, гнів). Тому вважаємо за необхідне впроваджувати **методи корекції та регуляції емоційних станів** у навчально-виконавській діяльності.

Перша група зазначених методів відображає естетичний аспект музичного навчання та пов'язаний з музичним матеріалом. Усвідомлений, особистісно-орієнтований підбір навчальної програми, дозволяє попередити виникнення негативного ставлення до навчально-музичної діяльності, здатний недопустити стійких емоційних станів апатії, байдужості, невдоволення, тривоги, страху, агресії.

Друга група регулюючих методів відображає ставлення студента до своєї діяльності. Вони реалізуються в процесі роботи над музичним твором, на різних його етапах (ознайомлення, розучування, досягнення концертного рівня та винесення музичного твору на публіку). Кожен із цих етапів передбачає свою емоційно-позитивну складову.

Так, у процесі знайомства з новим музичним твором, це може бути несподіванка, інтерес,

зацікавленість, здивування. Процес розучування передбачає будь-яку емоційну збудливість: активність, захоплення, задоволення, сумнів тощо. Концертне виконання вимагає ж формування почуттів перемоги, успіху, радості, задоволення від виконання, самоцінності та самоповаги.

На кожному етапі роботи над музичним матеріалом бажано використовувати випереджальний вплив на емоційну сферу здобувача освіти. На першому етапі домінуючими повинні бути методи пов'язані з ефектом новизни, збудженням пізнавальних емоцій. На етапі розучування викладачеві можна опиратися на практичні почуття, підтримувати емоційний стан студентів експресивними, вербальними або наочно-ілюстративними методами. Особливої уваги вимагає етап підготовки до концертного виступу і сам процес концертного виконання, що є сильним емоційним фактором. Однак саморегуляція на цьому етапі приносить найбільше задоволення і є цінною у формуванні особистості майбутнього фахівця.

Очевидно, що регулювання емоційних станів в передконцертний період має носити випереджальний характер, пронизувати весь етап підготовки музичного твору аж до публічного виступу. Методи при цьому можуть бути наступні: репертуарного підбору, внутрішнього інтонування музичного матеріалу, свідомого кінестетичного (рухового) відчуття, психічної саморегуляції (аутогенне тренування: нормалізація дихання, розслаблення м'язової системи, самонавіювання).

Перші два методи (підбору репертуару та внутрішнього інтонування музичного матеріалу) пов'язані з емоційною включеністю виконавця в музичний матеріал, і можуть застосовуватися на всіх етапах роботи над музичним твором. Третій метод – свідоме кінестетичне відчуття – знімає м'язові стискання в процесі виконавської діяльності і не дозволяє розвиватися на негативним емоційним станам: невпевненості, вразливості, тривозі, страху та агресивності.

**До третьої групи** методів регуляції емоційних станів відносимо методи, пов'язані з емоційним спілкуванням. Особливого значення тут набуває встановлення доброзичливих, довірливих відносин.

На фоні позитивного педагогічного спілкування викладачу важливо володіти прийомами саморегуляції емоційних станів: експресивними, мімічними та жесто-руховими, вербальними та самонавіюванням. Навчившись регулювати власні емоції, легше імплікувати (передати) їх студентам.

Що стосується негативних емоційних станів, то навчити оперативно реагувати на них значно складніше. Для цього педагогу варто скористатися наступними прийомами: експресивна реакція (міміка, жест, контактна дія), інтонаційний вплив до виниклої емоційної ситуації,

вербально-стилістичний вплив (використання фігур, гумору), застосування методів сугагопедагогіки.

Відповідно, наступними методами розвитку творчої активності в навчально-виконавській діяльності є сугестивні методи.

До методів **сугестивного впливу** відносимо: метод вербалізації музичного образу, метод вербальної передачі музичної інтонації, метод персоніфікованого репертуарного підбору, метод внутрішнього інтонування музичного твору.

**Метод вербалізації музичного образу** передбачає передачу художнього змісту виконуваного твору на вербальному рівні, що дозволяє більш точно зрозуміти образну сферу музики та краще передати зміст засобами музичної виразності.

**Метод вербальної передачі музичної інтонації** впроваджують при недостатній виразності виконання (речення, фрази, мотиви). Здобувачу освіти пропонують передати інтонацію за допомогою вербальних засобів.

**Суть методу персоніфікованого репертуарного підбору** полягає у цілеспрямованому підборі музичних творів з урахуванням індивідуальних потреб та умінь студентів. Метою методу є залучення студента через суб'єктивне співпереживання і уявний досвід до реального, об'єктивного досвіду.

**Метод внутрішнього інтонування музичного твору** сприяє розширенню емоційно-чуттєвого досвіду виконавця. Інтонаційно пережитий музичний матеріал підкріплює емоційне сприйняття і змінює ставлення інтерпретатора до виконуваного твору на підсвідомому рівні.

Одним із важливих методів формування та розвитку творчої активності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання гри на фортепіано вважаємо **метод індивідуальних творчих завдань**, оскільки він сприяє розвитку самостійності та творчого мислення студентів.

Індивідуальні творчі завдання повинні бути об'єднані в систему та особистісно орієнтовані за рівнем складності та ступенем самостійності їх виконання.

Щоб завдання сприяли становленню та розвитку творчих особистісно-професійних якостей майбутнього учителя музичного мистецтва, вони повинні відповідати наступним вимогам: сприяти задоволенню потреби особистості у творчості, самореалізації, само актуалізації, задовольняти потребу студента у нових знаннях та подоланні навчально-виконавських труднощів, надавати свободу вибору в способах розв'язання проблемних завдань, закладати новизну у поданні навчального матеріалу, забезпечувати ясність сприйняття та викликати у здобувача освіти аксіологічний інтерес.

**Висновки.** Отже, вважаємо за потрібне спрямовувати навчальний процес здобувачів освіти спеціальності 014.13 Середня освіта (Мистецтво.

Музичне мистецтво) на заняттях з ОК «Основний музичний інструмент» та «Акомпанемент» на підготовку і формування їх творчої активності, впроваджувати комплекс методів та прийомів розвитку означеної якості для розвитку цілісної особистості.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Душний А. І. Методика активізації творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі

музично-інструментальної підготовки : навч.-метод. посіб. Дрогобич : Посвіт, 2008. 120 с.

2. Кондратенко Г. Г. Формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2006. 234 с.

3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 31.10.2025

Дата публікації: 20.11.2025